

ISMERED JÉZUST? – V.

VELE VAGY ELLENE?

Jézus tanított, ahogy ezt sok más, neves kortársa is tette. Tanítónak, rabbinak is tartották ezért. A názáreti zsinagógában ragaszkodott még a tanítók korabeli szokásaihoz is: először állva olvasott a szent iratokból, majd a felolvasottat ülve magyarázta tovább (Lk 4,16-30). A Hegyi Beszédnél is leült (Mt 5,1; 15,29), ahogy azt már tizenkétévesen a templomi tanítóknál látta (Lk 2,46). Sőt előfordult, hogy csónakban ülve tanított (Lk 5,3). Érdekes, hogy az emberek szívesen vették a tanítását, pedig tudták, hogy a tudományát nem valami hosszas tanulással szerezte meg és hogy semmiféle megbízólevelet nem tud felmutatni, amelyre, mint tekintélyre hivatkozhatott volna. Tanítványokat is gyűjtött maga köré, de nem azzal a célzattal, hogy azok később maguk is mesterek legyenek. A népet valószínűleg elsősorban nem maga a tanítása nyűgözte le, hanem az a magabiztosság, sőt a belőle kiáradó, megragadó erő, amely a szavaiból sugárzott.

Mégis azt kell mondanunk, hogy amit tanított, abban nagyon is különbözött kortárs tanítóitól. Mi volt a tanítása lényege? Jézus Istent, mint az őt küldő és minden gyermekét határtalan szeretettel körülvevő, jó Atyát hirdette és ez volt alapja, feltétele minden további üzenetének. Aki ezt nem tudta, vagy nem akarta elfogadni, az akkor sem hallgatott rá, amikor ő ennek a jó Istennek az uralmát hirdette meg a földön. Az ilyen aztán azon is megütközött és fölháborodott, hogy abba a bizonyos Isten országába "be is kell menni". Pedig ez állt Jézus mondanivalója kellős közepében. Szilárdan hirdette, hogy csak ebben az országban élve nyílik meg igazán az emberi élet értelmének titka, s csak oda belépve nyerhetjük el az igazi szabadságot.

A bibliabeli hallgatók elámultak Jézus tanításán és nem győzték csodálni azt a lenyűgöző hatalmat, amely szavaiból áradt. Ám ő nem csupán csodálkozó ámuldozást várt el hallgatóitól. Hanem döntést, mégpedig kizárólagos érvénnyel. Vagy döntött mellette valaki, s akkor követésére szólította föl. Vagy ellene döntött, de akkor viselnie kellett annak súlyos következményeit is.

Hogy mi, mai emberek nem nagyon lelkesedünk azért, ha ilyen vagy olyan vagy-vagy elé állítanak bennünket, az közismert. Inkább szeretiünk viszonylagosítani, taktikázni, döntéseket elkerülni, világos állásfoglalások elől megfutamodni. Jézus pedig döntést vár el mai tanítványaitól is, – nemcsak tanításával, de személyével kapcsolatban is!

Jaj, "csak ne felemlésen" (Reményik), ódzkodva és félszívvvel válaszoljunk kihívására!

1. MIT AKART ÜZENNI JÉZUS?

Amikor útnak indult, odafutott hozzá egy ember és térdre borulva előtte, azt kérdezte tőle: "Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?" Jézus így szólt hozzá: "Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó az egy Istenen kívül." (Mk 10,17-18)

Ugye nem fölösleges ebben a sorozatunkban azzal a kérdéssel külön foglalkozni, hogy tulajdonképpen mit is akart meghirdetni, üzenni Jézus a működése során? Ezzel már csak azért is szembesülnünk kell, mert a sok-sok Jézus-képnek megvan a felelete erre a kérdésre. Ha pl. valaki Jézust csupán szociális újtónak tartja, az ennek megfelelően azt fogja válaszolni, hogy Jézus a szegényeknek hirdetett jobb világot, hiszen az ő pártjukat fogta. Aki pedig Jézusban csak amolyan széplelket lát, az legszívesebben a síró, a bánkódó, esetleg az üldözött ártatlannak megfelelő választ igyekszik keresni. Ne tűnjék hát banálisnak, ha mi

most ezt a kijelentést járjuk körül: Jézus a *jó Istent hirdette* ennek a nem-jó világnak. Ezt nézzük meg közelebbről!

1.

Igénk szerint Jézushoz egyszer odafutott egy ember és térdreborulva előtte, így szólította meg őt: "Jó Mester, mit tegyek, hogy végérvényesen sikerüljön és célhoz érjen az életem?" Jézus nem a kérdésen akadt meg elsősorban, hanem tiltakozott az ilyen megszólítás ellen. Ennek megfelelően az örökkétartó, soha el nem múló élet felől valószínűleg nagyon komolyan kérdező ember kioktatásban részesül: Jézus megtiltotta neki, hogy őt *j ó n a k* nevezze, hiszen ez a jelző egyedül az Istent illeti meg.

Az Ótestámentum ismerője nem is csodálkozhat ezen a kioktatáson, hiszen ott nem csak a tízparancsolat található meg, de a *jó Istenről* szóló üzenet is. Az Ótestámentumon tájékozódó kegyesség számára *Isten maga* a jó. Ezt fejezi ki az imádkozó is: "Te vagy az én Uram, rajta kívül nem tudok más jóról" (Zsolt 16,2). Vagy egy másik imádkozó szavával: "Jó és igaz az Úr..." (Zsolt 25,8). Ha a hívő Istent kérni vagy imádni akarja, akkor számára az, hogy Isten jó, egyenlő értékű azzal, hogy Isten szent, Isten igaz. Imádkozáskor az imádkozó szinte szükségszerűen feltételezi a JÓ Istent, akihez érdemes, szabad imádkozni. Nem is marad más a számára, minthogy ezt a Jót, ezt a Szentet, ezt az Igazat imádja és magasztalja. Ennek csúcsát éli át a zsidó hívő a gyülekezeti istentiszteleten, amikor elhangzik a pap fölszólítása: "Adjatok hálát az Úrnak, mert jó, mert örökké tart szeretete! Mondjad hát Izrael, hogy örökké tart Isten szeretete. Mondjad hát Áron háza, hogy örökké tart szeretete. Mondjad hát, akik félik az Urat, hogy örökké tart szeretete." (Zsolt 118,1-4.).

Ha tehát Jézus elutasítja, hogy őt titulálják jónak, akkor ezt a felfogást osztja kortársaival: *egyedül Isten a jó*. Amivel egyúttal azt is kimondta, hogy senki más nem jó – Rajta kívül. Pál apostol is így érthette Jézus mondatát, amikor Római levelében egyszer szinte kétségbeesetten állapította meg: "Mert tudom, hogy bennem nem lakik a jó, mert akarom ugyan a jót, de annak végrehajtását nem tudom". (Róm 7,12) – Nem kell itt rögtön valami morális minősítésre gondolni. Hanem inkább arra a nagy különbségre, amely elválaszt bennünket az abszolút Jótól, az Istentől. Ő az egyedül jó, – Ő áll magányosan az egyik oldalon. Rajta kívül pedig minden és mindenki az ellentétes oldalhoz tartozik.

Ha jól látom, két ponton vannak nehézségeink, amikor ezt a bibliai kijelentést halljuk. Először is, korrupt világunkban alig is tudunk elképzelni valakit vagy valamit, akire/amire úgy tekinthetnénk, mint a maradéktalanul jóra. A mi gondolkodásunkban elmosódnak a határok a jó és a nem jó között és sem az abszolút fehéret, sem az abszolút feketét nem tartjuk elképzelhetőnek. A mi kompromisszumra mindig is hajló gondolkodásunkban sem az egyiknek, sem a másiknak nincs létjogosultsága: mi a *szürkét* részesítjük előnyben. A mi világunkban annyiban tudunk teret adni a fehérnek, amennyiben az hajlandó a feketével való összekeveredésre. Csak ne akarjon bennünket senki a kikerülhetetlen *vagy-vagy* elé állítani, hogy t.i. vagy az egyik vagy a másik mellett kelljen döntenünk. – A másik nehézségünk az, hogy félelem vesz erőt rajtunk, ha arra gondolunk, hogy az egyedül jó Istenen kívül mi mind a nem-jó kategóriájához tartozunk. Tényleg lenne valaki fölöttünk, akinek mi éppen az ellentéte vagyunk? Következésképpen tehát képtelenek is lennénk a jóra? Vagy nem is tudjuk önmagunktól megkülönböztetni a jót a rossztól? Nem szörnyű "kulturpesszimizmus" ez, amelynek olyan sok példa ellentmondani látszik, s amelyet a legélesebben vissza kellene utasítanunk? Nem itt van éppen sok baj gyökere, mert a kereszténység egyfolytában ezen a pesszimista lovon nyargal?

2.

Térjünk most vissza igénkhez és kérdezzük meg, hogy mi a különleges, az eredeti Jézus jó Istenről szóló üzenetében a kortársaiéhoz képest? Mi a *speciálisan jézusi üzenet*?

Nos, ezt Jézus három példázatából szűrhetjük le, hogy az üzenete megfoghatóvá váljék. Mindhármát jól ismerjük, legfeljebb a hangsúlyt helyezzük most a példázatok más-más részére.

Az első az ún. **tékozló fiúról** szóló. Megszoktuk ennek olyan értelmezését, amely nagy részletességgel foglalkozik ennek a pernahajder fiúnak az alakjával és viselt dolgaival. Ez azonban a példázat teljes félreértéséhez vezet. Mert Jézus itt sokkal élesebben festette meg az *apa* képét, mint a *fiút*. S ha ennek az apának sorra vesszük az egyes vonásait, csak csodálkozni tudunk azon a precizitáson, amellyel Jézus az apa képét megrajzolta. A szüntelen követelődő fiúval szemben áll az apa, aki – Jézus mindenféle magyarázó megjegyzése nélkül – megosztja a vagyont két fia között, akik közül éppen a szemtelen nem is jogosult még, már csak korára való tekintettel sem, az örökség elnyerésére. Az elment fiú sorsa ábrázolásánál eltűnni látszik az apa képe, bezzeg újra teljesen előtérbe kerül, amikor kiderül, hogy nagyhangú fia élete teljesen csődbe került. S akármilyen gyerekesen naiv a hazatérő ügyeskedése, nyilván az édesapja újbóli becsapását is bekalkulálta! Csak egyet hagyott ki a számításaiából: azt ti. hogy ő százszor megváltozott, s egyik sárfertőből a másikba zuhant. De nem így az édesapja. Azóta leste az utat, amióta a hetykén elvágtatót az út pora eltakarta a szeme elől. Talán azóta tervezte az újra visszafogadása részleteit aranygyűrűvel, ünneplő ruhával, lakomával, amióta ez a gazember egyre változott, elváltozott és elzüllött teljesen. Jakab apostol értette meg valószínűleg Jézusnak az ebbe foglalt üzenetét legjobban, amikor így írt: "Minden jó adomány és tökéletes ajándék felülről való és a világosság Atyjától száll alá, akinél nincs változás vagy a változásnak árnyéka se." (Jak 1,17). – Igen, itt a nagy ellentét a példázat mélyén. A fiú hányavetiségében kirúgja maga alól a talajt és észre sem veszi, hogy – valahányszor a maga sorsát kezébe akarja venni – tulajdonképpen kivetkőzik önmagából. Érzelmek, gondolatai teljesen a természetes apa ellen irányulnak – természetellenesen. Ám még ennyi rosszindulat és gonoszság sem képes megváltoztatni az apát. Ő megmarad annak, aki volt, van és mindig lesz is – egyszerűen jó marad – még a nem-jó fiához is. Mi itt megtorlást, megfizetést, méltó büntetést, istencsapást várnánk el. Azt, hogy tekerje ki a nyakát ennek a mihasznának, kösse hátra a sarkát úgy, hogy azt soha el ne feledhesse. Micsoda kicsinyes szatócs-gondolkodás ez a speciálisan jézusi üzenettel összevetve: Jézus a jó apa megváltozhatatlanságát hirdeti. Ő egyszerűen csak jó! "Mi hűtlenkedünk, Ő mégis hű marad, mert Ő magát meg nem tagadhatja" – így vallott később az apostoli igehirdetés (2 Tim 2,13).

Az egyedül jó Isten második vonását Jézus a **szőlőmunkásokról** szóló példázatában festi meg erőteljesen. – A szőlőhegy tulajdonosa szüret idején a nap különböző szakában megy ki a piacra, hogy munkásokat fogadjon, s küldjön ki a szőlőjébe. Este nagy baj támad azonban, mert a különböző időben munkába állítottak egyforma fizetést kapnak, – a korábbiak szerint teljesen jogtalanul. Mai bérharcokon iskolázott agyunk itt rögtön munkásnyúzóknak és antiszociálisnak bélyegzi is meg a tulajdonost!

Ám ez teljes félreértésen alapuló téves vélemény, hiszen nem figyel Jézus tulajdonképpeni üzenetére. Ő azt a gazdát akarja ábrázolni, aki minden egyes felfogadott munkásának ugyanannyit, – mert így volt kialakulva – egyforma bért kíván fizetni. Erre őt nem kényszeríti senki, ezt ő szabad akaratából teszi, hiszen a "magáé" fölött szabadon rendelkezik. Hogy egyesek ezt igaztalannak tekintik, az az ő dolguk. De Jézus ezt sokkal keményebben fejezi ki, amikor a gazda a morgó zúgolódót így vonja kérdőre: hát nem szabad a magaméval azt tennem, amit én akarok? Vagy a te szemed azért g o n o s z, mert é n j ó v a g y o k?

Ilyen az én Istenem, akit én hirdetek néktek, mondja Jézus. Isten, akit sem emberi irigység, sem gonoszság nem téríthet el az ő jó szándékától, hogy ti. az övéből *egyformán adjon minden gyermekének* Kíváncsi kérdéseinkre, hogy miért? – Jézus egyszerűen azt feleli: mert Ő j ó.

Mi sürgősen szembeállítjuk ezzel a jósággal a túlságosan kifejtett igazságérzetünket és furkósbottal mennénk a barrikádokra. Jézus atyja nem áll kötélnek. Benne más lélek van. Itt a

mindenét mindenkinek egyformán szétosztani akaró Úrral van dolgunk. Szabhat-e határt az ő jó voltának a mi korlátolt gonosz tekintetünk? Jézus kortársai is ismerték a képet, amely Istent a szőlősgazdához hasonlította. De az ő felfogásuk szerint Isten kétféle mértékkel fizet: többet kap a zsidó néphez tartozó, s csak a morzsákat kapja a más népből való, – ha egyáltalán. Jézus Istenének jósága egyetemes, univerzális és nem tesz különbséget.

Végül szeretnék emlékeztetni az **adós szolgáról** elmondott példázatra, mégpedig annak első felére. Elszámolásra idézi a király az egyik alkalmazottját. A valószínűleg nemvárt rovincsolásnál kiderül, hogy az illető reménytelenül eladósodott uránál. Az Úr először a jogára hivatkozik: a szolgának ki kell egyenlítenie a tartozását, ha ezért még akkora áldozatot kell is hoznia. Bocsássák áruba a saját, a felesége és a gyermekei munkaerejét – azaz adják el őket rabszolgáknak, s a vagyonát is foglalják le. Hadd bűnhődjék a törvény szigora szerint. Nagy ijedtében könyörgőre is fogja a dolgot az adós. Még térdre is esik izgalmaiban a király előtt. Türelemi időt, haladékot kér és – bár tudja, hogy lehetetlent ígér – még az adósság letörlesztését is előre hazudja. De ezen a ponton Jézus merész fordulattal valami teljesen lehetetlent mond: a királynak megesik a szíve a könyörgő-rimázkodó térdreesetten és – elengedi a tartozását.

A király döntött és ez megmásíthatatlan. A tartozást egy tollvonással hatályon kívül helyezte. Könyörületes szíve indította erre, s ezt a könyörülő, megbocsátó Istent hirdette Jézus ennek a példázatnak az első felében. Ennek az Istennek megbízása alapján cselekedett maga is, amikor egyszer egy gutaütöttet hoztak, gyógyítás céljából, hozzá. Nem azzal fordult hozzá, hogy akar-e meggyógyulni? Hanem teljes határozottsággal ezzel biztatta: "Bízzál fiam, Isten megbocsátotta a bűneidet!" (Mk 2,1-12). Elengedte a tartozásodat, azaz semmi nem terhelhet téged hetedízigen, nem nő púpként a hátadra, életedet megnehezítve, megkeserítve. Szabad vagy, Isten felszabadított gyermeke. Ő megkönyörült rajtad, tiszta, merő jóságából.

Ilyen a ti Istenetek, – hirdeti Jézus ma is. Ebből a bűnbocsátó jóságából élünk ma is, s "csak az Isten nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk" (Jer.sir. 3,22). S nem abból származik-e minden bajunk, hogy ebben mi nem hiszünk? S ezzel úgy járunk, mint a Luther történetének gyerekei. Így mesélte el egyszer: házról-házra jártunk adventkor a barátainkkal, köszöntőt énekelve, ajándékot remélve. Egy polgár tréfából ránkijesztett: mit csináltok, ti rosszcsonatok? Hej, erre, arra... És felénk rohant két szál kolbásszal, hogy nekünk adja. De mi úgy megijedtünk, hogy inkább elszaladtunk. Úgy kellett szinte könyörgőre fognia a dolgot, hogy visszajöjünk és a kolbászt mégis elfogadjuk. S hozzátette: így viselkedünk mi is a mi jó Istenünkkel szemben, aki pedig még Fiát is odaadta, de mi mégis menekülünk előle.

3.

Nem térhetünk ki sok-sok tapasztalatunkra, amely Isten jóságát elhomályosítani vagy éppen kétségbevonni látszik, mert az itt most túl messze vezetne. Hogy miért dúlnak háborúk, miért ér szerencsétlenség egyéni sorsunkban, miért győz olyan sokszor a gonosz a jó fölött, miért érezzük úgy sokszor, hogy a nem-jó, a gonosz uralja a világot és Isten nagyon sok nehéz helyzetünkben távollevőnek látszik? Minderre Jézus nem adott választ. De annál szilárdabban hirdette a *jó* Istent, s ettől még az ő egyéni sorsa legmélyebb tragédiájában – a kereszten függve – sem tágított: "Atyám, a te kezébe ajánlom lelkemet" – ez volt a feltehetően utolsó mondata, amely jelezte, hogy mindvégig ennek a JÓNAK a kezében tudta egész életét, sőt rábízta magát szenvedésében és halálában is a Jó Atya kezére. Mintha csak – paradox módon – a zsoltárossal együtt biztatni akarta volna a tanítványait:

"Az Úrhoz folyamodtam és ő meghallgatott, megmentett mindattól, amitől rettegettem... Érezzétek és lássátok, hogy jó az Úr! Boldog az az ember, aki hozzá menekül." (Zsolt 34, 5+9)

2. MIT HIRDETETT JÉZUS?

Más példázatot is mondott nekik: "Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, amelyet fog az ember, és elvet a szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél és fává lesz, úgyhogy eljönnek az égi madarak és fészket raknak ágai között." – Más példázatot is mondott nekik: "Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel." (Mt 13, 31-33)

Aki ismeri az evangéliumokat, az könnyen tud válaszolni mai kérdésünkre: mit is hirdetett, üzent Jézus? A felelet ez: *az Isten országa eljövetelét*. A Miatyánkban is arra biztatta tanítványait, hogy naponként imádkozzák: *jőjjön el a te országod!* Máskor erre intette őket: *Nem mindenki jut be az Isten országába, aki azt mondja nekem: uram, uram, hanem aki végrehajtja az Isten akaratát* (Mt 7,21).

Mit jelent ez? – Foglalkozzunk ezzel Jézus két, legrövidebb példázata alapján.

1.

Mindenekelőtt azt kérdezzük, hogy mit is kezdünk ezzel a számunkra annyira furcsa kifejezéssel, "Isten országa" vagy "mennyek országa"? Rögtön leszögezhetjük, hogy Jézus kortársainak nem volt annyira furcsa ez a kifejezés, mint nekünk. Kortársai napi szóhasználatához tartozott. Ha pl. egy kegyes ember így imádkozott: "Uralkodik az Úr... állandó a te királyi széked eleitől kezdve..." (Zsolt 93,1-2), vagy : "Az Úr uralkodik, örüljön a föld..." (Zsolt. 97,1), – akkor boldogan vallotta magát a "királyok királya" alattvalójának és ezért dicsérte őt: "Magasztallak téged Istenem, Királyom és örökké áldom nevedet." (Zsolt 145,1). Jézus kortársai tehát – Dávid és Salamon dicsőséges uralkodása ellenére! – elsősorban Istent tartották királyuknak, s magukat önfeledten néha e király alattvalóinak. Ez gyakorlatilag abban mutatkozott meg, hogy mindennapi életük legfőbb irányítójának tartották az isteni törvényt és a vele járó hitvallást: "Isten az egyetlen Úr". Amikor pedig ezt felvállalták, akkor arra még egy speciális kifejezésük is volt: azt mondták ilyenkor, hogy "magukra veszik az Isten országa igáját".

Nem szabad persze arra gondolnunk, hogy ezzel a hitvallásukkal behúzódtak volna valami rejtett sarokba. Dehogy is! Ennek masszív következményeit még a politikai életbe is átvitték. (Nemrég tüntettek Jeruzsálemben a kegyesek azért, hogy Izrael állam politikai vezetése tiltsa meg az országban a sabbát napján az autózást!) Szentül hitték, hogy Isten királysága most ugyan csak a zsidóságra korlátozódik, de eljön az idő, amikor Isten ítéletet tart, minden ellenségét és tagadóját elpusztítja, s királyságát kiterjeszti az egész világra. Ezt a hatalom-kiterjesztést harag, büntetés, megtorlás, vér és könny fogja kísérni. Ezért kell a kegyeseknek ma is így imádkoznia: "Ahogy előbb, most is támassz közöttünk bírakat... de legfőképpen légy te a királyunk, te egyedül." Mindezt a várakozást a legcsábítóbb részletekkel ecsetelték, a fantázia erejének megfelelően. De két részletét elengedhetetlenül fontosnak tartották: azt, hogy Isten rémes ítélete, vagy – a próféták szerint – a harag napja végigsöpör az egész világon és hogy egy politikailag is tökéletesen más világot hoz létre Isten országának végső megjelenése.

Mindezek után figyeljünk arra, hogy Jézus hogy hirdette meg ezt a minden kortárs által várt országot, – többek között a két kis példázatával? Beszélt a szabad szemmel alig látható mustármagról és a nagy tömeg lisztbe elrejtett kevés kovásról. Hát nem hangozhatott ez már magában megbotránkoztatónak kortársai fülében? Dehogyis nem! Isten uralmán ők ellenállhatatlan és legyőzhetetlen h a t a l m a t értettek. A megjelenését megelőző ítéletben hogyan is állhatott volna meg az, ami kicsi, jelentéktelen, erőtlen és egyszerű? Jézus mégis kitartott emellett és szinte kihívóan hangoztatta, hogy az Isten országával úgy áll a helyzet, akárcsak a pici mustármaggal, meg a lisztbe rejtett kovással. Ő nem tagadta meg ettől az

Isten országától az erőt, a hatalmat, az eredményes sikert. Hiszen a parányi mustármagból 3-4 méteres bokor nőtt, amelynek ágait még fészekrakásra is méltatták a madarak. Micsoda erődemonstráció ez, amely néhány rövid hónap alatt évenként lezajlik! Én se felejtsem el gyermekkori emlékemet: édesanyám is belekeverte a lisztbe esténként a felmelegített kovászt, s mindez ott feküdt a teknő alján. S mekkorát báméskodtunk, mi gyerekek, ha másnap reggelre már bele se fért a megkelt kenyértészta a teknőbe. Micsoda erő a kovász ereje, amely néhány óra alatt megsokszorozza a lisztet és ízes tészta lesz belőle!

Itt is erőről, hatalomról van szó. De hiányzik a mindenféle rémes ítélettel való fenyegetés belőle. No meg az is, hogy majd mi, emberek provokáljuk ki ennek az új világnak a megszületését. A kezdet lehet pici, mustármagnyi és kovázmennyiségű, – mondja Jézus, s ezzel bizony eléggé elutasítja kortársai véleményét.

A kezdet ma is pici, pedig immár kétezer év telt el az Isten országa meghirdetése óta. A kereszténység hányszor nem akarta maga sem megérteni ezt az üzenetet! Micsoda hatalmi rendszereket és rendeket épített föl magának megkérdőjelezhetetlen tisztségviselőkkel. Politikai, gazdasági hatalmakkal kacérkodott, őket uralva vagy kiszolgálva, s úgy tett, mintha mindezt az Isten országáért tenné. Mert nem hitt az Isten országa b e l s ő erejében, amelyet Isten helyezett belé.

Milyen fennhangon szerették sokan hirdetni, hogy m i építjük az Isten országát. Hányszor zártuk el az utat sokak számára az Isten országába, mert mi is csak "Uram-uram"-oztunk és elfelejtettük, hogy az Isten országa nem szavakban áll, hanem a belső erő megmutatásában. Ne vessünk hát elhamarkodottan követ Jézus kortársaira. Bár ez az értetlenségük okozta még Jézus halálát is, többek között: "Mint valami latorra, úgy jöttetek fegyverekkel és füstélyokkal, hogy megfogjatok engem? Naponként ültem a templomotokban és tanítottam (ti. az Isten országát), és akkor nem fogtatok el engem" – panaszolta Jézus az elfogatásakor (Mt 26,55). Mi nem jövünk zavarba, amikor a munkánk eredménytelenségét vetik a szemünkre? Egyházból kilépők, fogyó templomjárók, elegyháztalanodott keresztények világában igen nehéz Jézus két kis példázatát komolyan venni! Mennyivel könnyebb együtt üvölni a farkasokkal, amelyek az Isten országának még a nevét is szeretnék kitörölni a szótárunkból?!

2.

Bár Jézus ezzel az igen határozott mondanivalójával felbőszítette kortársait, mégsem ez volt üzenetének legradikálisabb része. Egyszer, provokálva őt, ezt kérdezték tőle a farizeusok: "Mikor jön már el az Isten országa?" (Lk 17,20). Ez volt a felelete: "Az Isten országa nem szemmel láthatóan jön el. Sem azt nem mondják, ime itt vagy ime amott van, mert az Isten országa közöttetek van." Elképzelhető, hogy az utolsó mondatrésznél saját magára mutatott, mintha ezt mondta volna: Isten országa én vagyok, aki közöttetek állok. Amikor pedig a börtönben sínylődő Keresztelő János küldte el hozzá a tanítványait, mert félt, hogy ez a Názáreti Jézus nem nagyon látszik megfelelni az ő elvárásainak, akkor Jézus ezt mondta a küldötteknek: jelentsétek Jánosnak, amit láttok: a vakok látnak, a sánták járnak és a szegényeknek az evangélium hirdettetik..." És nyomatékosan még hozzátette: "És boldog, aki nem botránkozik meg rajtam." (Mt 11,6)

Jézus ellenfeleinek megbotránkozása itt érte el a csúcspontját: amikor kijelentette, hogy *őbenne, az ő személyében, itt és most* megjelent, megvalósult a honfitársai által annyira másképpen várt Isten országa. Hogy miért kellett honfitársainak ezen annyira megütközniük? Néhány következtetés miatt.

Először is, Jézus halomra látszott dönteni azt a szent meggyőződésüket, hogy az Isten királysága egyedül az őket Egyiptomból kivezető Isten dolga, Jézus pedig, Isten meghatalmazottjaként, szinte mindent kivenni látszott az Isten kezéből. Ezt még pörében sem felejtették el neki felhánytorgatni, hogy "egyenlővé tette magát az Istennel", sőt: "király vagy

te csakugyan?" (Jn 18,37). Az ijedelem oka, zsidó szemmel nézve, érthető tehát: hiszen ha Jézus tényleg királyi igényekkel lép fel, akkor ez istenkáromlással ér fel, mert Istennel azonosítja magát ill. halomba dönti azt a hitüket, hogy egyedül Isten a király. S mi lesz akkor, ha ez a názáreti ács mégis átvinné fölöttük az uralmat, s nekik úgy kellene majd táncolniuk, ahogy ő muzsikál nekik?

De Jézus még erre is ráduplázott, amikor a János előbb említett követői megjelentek nála. Keresztelő nyilván azt várta volna el tőle, hogy dörgedelmes ítélet-prédikációkat tartson, ahogy azt ő maga is tette. Nem gondolnám, hogy követői beszámolója különösebben megnyugtatta volna őt. Hiszen míg ő a fák gyökereire helyezett fejszével ijesztgette hallgatóit, tehát a küszöbön álló ítéletre épített, addig Jézus mindent megtett, hogy építsen, gyógyítson és kiküszöbölje a bűn okozta károkat az emberekben. Azt hirdette, hogy ő az Isten ujjával megtisztít megszállottakat, meggyógyít nyomorultakat, s ez inkább a közelgő Isten országának jele, mint bármi ítélettel és pusztulással való fenyegetés.

Ezt a vonást is megtalálhatjuk szépen a két kis példázatban. Mert az első példázatban a mustármag burka feltörése a csírázáskor az egyetlen erőszakos, ítéletszerű vonás. Attól kezdve azonban, el egészen a madarak fészkerakásáig minden békésen, csendben, szinte észrevétlen történik. A lisztbe rejtett kovász sem durrog, rémíszit vagy ijesztget. De a figyelmes ember bizalommal szemlélheti, hogy milyen nagy munkát hajt végre a lisztben: mindent előkészít, hogy tápláló kenyér kerüljön az asztalára. Jézus itt azt is hangsúlyozza, hogy ezt a munkáját addig végzi, amíg az egész tészta meg nem kel.

Veszélyes tehát ez a Názáreti a közbiztonság, a nemzeti érdekek védelme miatt: Isten őrizz, hogy így meghirdetett uralma az egész társadalomban kiteljesedjék. Így ítélték meg ennek a rebellis tanítónak az üzenetét. De hát nem okoz nekünk is, ma is, fejtörést Jézusnak ez a "munkamódszere"? Nem álmodtuk-e meg mi is sokszor az Isten uralmát a földön úgy, hogy az egyenlő lesz a nagyok és erősek, a többség és közvélemény hatalmával, hitetlenek leverésével, szigorú törvények kibocsátásával és az egyedül igaznak vélt erkölcsi törvények abszolút uralmával? Nem mi fokoztuk ezt odáig, hogy még háborúkat is igazságosaknak jelentettünk ki és minden további nélkül igazoltuk őket? Nem épült-e fel nevelésünk parancsuralomra? Nem felejtettük-e el a megbocsátást, mint az egészséges életvitel legnagyobb erejét? Arról pedig ne is szóljunk, hogy mennyire ritkaságszámba megy közöttünk a gyógyítás hatalma és képessége. Helyette – mintegy pótlólag – gyártottuk a szigorú erkölcsi törvényeket, s az ezeknek való alárendelésünket tévesztettük össze az Isten országa polgárságával.

3.

Végül hadd emeljek még ki egy szót a kovászcsoportról szóló példázatból, amely engem mindig igen foglalkoztatott. Jézus azt mondja, hogy az asszony veszi a kovászt és azt – nem belegyúrja vagy belekeveri – hanem elrejt a lisztben. Miért ez a megkülönböztetett kifejezés? Szívesen kérek itt segítséget Pál apostoltól, aki ezt írta egyik levelében: Krisztusban van "a bölcsesség és ismeret minden kincse elrejtve" (Kol 2,3). S akkor ebben a példázatban Jézus a maga sorsáról is beszél. Nem több ő, mint az Isten által a világ szántóföldjébe elvetett mustármag vagy a lisztbe rejtett kovász. Hiába álmodunk mi győztes, mindenkit leteperő, világhatalmas megváltóról. Isten rámutat a kis mustármagra és a maroknyi kovászra: ez van, ezt kell szeretni, más, több, nem adatott! – De nem is kevesebb ő, mint a magot nagy bokorra felnövesztő, s a tésztát teknőnyi nagyságra felduzzasztó erő. Milliók és milliók tanúskodnak kétezer éven át erről a megtapasztalt, megélt, átélt hatalomról. Ezt az erőt Isten helyezte bele ebbe a Názáretibe.

Ezt a tükört csak azok "értik", akik ezt belülről átérték. Ahogy azt a két kis példázatot elmondó Jézus akarta is.

3. BEMENETEL AZ ISTEN ORSZÁGÁBA

"Menjetek be a szoros kapun, mert tágas az a kapu és széles az az út, amely a kárhozatba visz és sokan vannak, akik azon járnak. Mert szoros az a kapu és keskeny az az út, amely az életre visz és kevesen vannak, akik azt megtalálják." (Mt 7,13-14)

Ha azt kérdezzük, hogy mi volt Jézus igehirdetésének szíve közepe, akkor azt kell mondanunk, hogy – amint arról már szó is volt – az Isten országa (vagy Máté megfogalmazásában a *mennyeek országa*) meghirdetése. Meg volt győződve afelől, hogy ő hozta magával ezt a "szántóföldben elrejtett kincset". De aki követni kívánta őt, annak feladatává is tette e kincs keresését, azaz az Isten országába való bejutást. Menjetek be! – kiáltotta oda hallgatóinak. Kérdezzük meg most azért, hogy ez mit is jelent?

1.

Jézus bizony nem sokat finomkodik, amikor szemünk elé állítja a kettős lehetőséget, amely hihetetlen feszültségben áll egymással. Az egyik végén a veszedelem, pusztulás, kárhozat áll, a másikén az élet. Valljuk be őszintén, hogy ez bennünket, mai hallgatókat mennyire megdöbbsent. Hiszen mi szinte el sem tudunk képzelni olyan helyzetet, amelyben ne lenne végül is valami kompromisszumos megoldás. Nem is maradt sokáig ellentmondás nélkül Jézusnak ez a kijelentése. Nem mi vagyunk hát az elsők, akik szájaizének ez nem igen felel meg és kételkedve csóváljuk fejünket ennek hallatán. Hányszor lázadtak föl eme keménység ellen elsősorban azok, akik ezt a kijelentést Jézus lelkiségével összeegyeztethetetlennek tartották. Mások legszívesebben elhallgatják ezt a merev kettősséget, így kívánva hallatlanná tenni Jézus szavát. A megokolás mindig ilyen szépen hangzó: *a szelídlelkű Jézus ilyet nem mondhatott!*

Voltak már más irányú, sőt ellentétes kísérletek is a rejtély megoldására. Pár nemzedékkel ezelőtt még szinte minden kegyes keresztény házban ott függött a két utat és a két kaput ábrázoló kép. Elrettentő, visszataszító jelenetekkel próbálta ábrázolni a széles úton járók végső soron veszedelemben élő életét. Az útjuk végén ott a kárhozat, az örök veszedelem. A kép másik fele a keskeny utat ábrázolta az igen gyér zárándokcsapattal, hogy annál dicsőségesebb képekkel rajzolja meg a keskeny kapu mögött a mennyek országa, a paradicsom, az örökélet gyönyörűségét. Hány nemzedéket erősítettek, vigasztaltak, de egyúttal kordában is tartottak ezek a képek!

Jézus ugyan nem ment bele az ország ilyen ecsetelésébe, de a végső döntést sem hallgatta el: van, akinek az életútja a veszedelemben, másoké a boldogságba torkollik. Nem sorakoztat föl rémképeket, hogy rájesszen tanítványaira. De a veszedelem vagy a megmentés tényét, mint végső nagy lehetőséget nem hallgatja el. Vajon Jézus találta volna ki a kettős lehetőséget, amely az ember előtt áll? Nem gondolom. Már ő maga is ezzel az isteni igével szembesülve nőtt föl: *"Bizonyosságul hívom ellenetek ma a mennyet és a földet, hogy az életet és a halált adtam előttökbe... válaszd azért az életet, hogy élhess."* (5 Móz 30,19). S ez a "vagy-vagy" Jézus kortársai lelkébe mélyen belevésődött. Tudták, hogy lehetőség mind a kettő, s nem Istenen múlik, ha a nem megfelelőt, a rosszat választják. Mégis – újra mondom – a mai, úgy nevezett pluralista világunkban igen nehezünkre esik, hogy minden további nélkül igent mondjunk Jézus kemény kijelentésére. Hogy valahogy minden valamikor mégiscsak jóra fordul, hogy a helyzet komolyságát nem kell eltúlozni, a fenyegetéseket nem kell annyira komolyan venni, – ez a gondolkodás igen sok kortársunkat kergeti bele – felkészületlenül – azok karjába, akik Jézusnak ezt a kemény ígét viszonylagosítani vagy éppen elkendőzni szeretnék.

Bevallom: az én szívemet sem forrósitja át ez a kíméletlen keménység! Ugyanakkor azt is meg kell kérdeznem, hogy lenne-e még értelme Jézus evangéliumának az emberiség megmentéséről, hogyha a kettős lehetőségről szóló üzenetet törölnénk a Szentírásból? Mire

való lenne a tűzoltóság, ha nem állna fönn mindig a tűz kitörésének veszélye? Sajnos, a tűz veszélybe sodorhat bennünket bármikor és mindenünket tönkre teheti. Ugyanígy van ez a mentéssel is: életünket nemcsak építeni, gondosan ápolni, de tönkretenni is lehet. Jézus erre a sajnálatos lehetőségre hívja föl a figyelmet.

2.

Jézus nem tompítja le éles mondanivalóját, – csak azért, mert az nem tetszik nekünk, s ahogy azt sokan megkívnák tőle. Még csak azt sem kéri, hogy meditáljunk el ezen a szép képen. Hanem éppen ellenkezőleg: nagyon határozottan szólít föl bennünket a *döntésre* és a *bemenetelre*: "Menjetek be a szoros kapun!" – S hogy ezt mennyire komolyan gondolja, azt másutt elmondott szavai is alátámasztják. Például: "Aki az Isten országát nem úgy fogadja, mint gyermek, semmiképpen sem megy be abba" (Mk 10,5). Vagy: "Milyen nehezen mennek be az Isten országába a gazdagok" (Mk 10,23). Vagy másutt: "Ha valaki nem születik újjá víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába" (Ján 3,5). Egy komolyan keresőnek pedig pontosan értésére adta, mit kell tennie (Mt 19,17), "ha be akarsz menni az életre". Ha tehát Jézus az Isten országáról beszél, az *életet* érti ezen. Amikor pedig a szoros kapuról, akkor is sejteti, hogy amögött Isten kimondhatatlan nagy titka van, amit azoknak készített, akik szeretik őt.

Ha ezt így értjük, akkor Jézus a tekintetünket a jövőre irányítja. És óv is attól, hogy a végső cél felé haladtunkban a felmerülő akadályokat félvállról vegyük. Halljuk meg egy másik, ide vágó szavát: "Azért, ha kezded, lábad, szemed megbotránkoztat, vágd le azt! Mert jobb, ha nyomorekként mégy be az életre... mintha két kézzel, lábbal, szemmel kerülsz a pokolba" (Mk 9,43-47). Nem elég, ha egy egész életen át szem előtt tartjuk ugyan a szűk kaput, de soha nincs bennünk az a kemény elhatározás, hogy át is lépjük a küszöbét. A kapu elérése csak a kockázatokkal és veszélyekkel teli út megtétele után lehetséges. Jézus tanítványa nem egy zárt kapu előtt zörgetőhöz, hanem egy nyitott felé haladóhoz hasonlít. A kapu biztonságával lelkesíteni akar Jézus, de a kapu elérését a mi kötelességünké teszi. A feladat nem mindig könnyű és néha bizony jól esik a biztatása: "Jőjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok..." (Mt 11,28). Hogy aztán a helyes járás szabályát is szívünkbe vésse: "Törekedjete az Isten országára és annak igazságára, minden más ráadásul adatik nektek." (Mt 6,33).

Elvéti az élete célját, azaz az Isten országát az a tanítvány, aki lehet, hogy egy életen át epekedik az áhított ország után, de nem veszi tudomásul, hogy az odautat senki meg nem teszi helyette. Még a Mestere sem. Az pedig, aki óhajtja ugyan a szűk kapun való bemenetelt, de nem törődik az igazsággal, a békességgel *ebben a világban*, az igen hamar szembe találja magát az önzés és beképzeltség vádjával. Nem itt vétett sokszor az egyház is? Hányszor bukott el azon, hogy kizárólag vagy csak a végcélról – az Isten országáról – álmodott. És hányszor esett áldozatul az ellenkező kísértésnek is: belegabalyodott világjobbító álmodozásokba és megfélekedett a tulajdonképpeni rendeltetéséről, hogy t.i. mindig is a végcélt tartsa szem előtt.

Biztosra vehetjük, hogy Jézus ismerte a 24. zsoltár szavait: "Kicsoda megy fel az Úr hegyére? És kicsoda áll meg az ő szent helyén? Az ártatlan kezű és tiszta szívű, aki nem adja lelkét hiábavalóságra és nem esküszik csalárdságra. Az nyer áldást az Úrtól és igazságot az üdvösség Istenétől." (24,3-5). A kettő kölcsönös feszültségben van egymással: az örök üdvösség, mint Isten ajándéka, és a tiszta szív, mint az ajándék elfogadója. Aki a kettő közül bármelyikat is feladná, elvéti a célt és nem lépi át a keskeny kaput. S nemcsak a maga számára lehetnek ennek súlyos következményei, hanem mások elől is elzárhatja a belépés lehetőségét (Mt 23,13).

A mi Urunk azonban még ezt a kijelentését is fokozni tudja: szoros az a kapu és keskeny az az út, amely az életre visz és *kevesen vannak*, akik megtalálják azt. Ezt a nagyon súlyos mondatot is be lehet illeszteni Jézus össz-mondanivalójába? Hát nem mond ezzel ellent önmagának, amikor ezt mondhatja egyik példázata gazdájával: "Menjetek a kereszttutakra és akiket csak találtok, hívjátok be a mennyegzőbe" (Mt 22,9), "hogya megteljen a házam" (Lk 14,23)? Egyrészt tehát Jézus az Isten *nagyvonalúságának határtalanságáról* beszél, másrészt tudja előre, hogy a keskeny utat csak *kevesen* fogják megtalálni? Bizony itt Lutherrel tart az ember, aki egyszer "predestinációs kételyeiről" beszélt és nehezen kapitulált az isteni előre elrendelés előtt. Mi se bocsátkozzunk itt spekulációkba. De ha megfogalmazunk két gondolatot, talán az hozzásegíthet a nehéz kérdés megoldásához.

Először: Jézus kortársai szívesen játszottak a két út képével, s vele inteni, ill. fenyegetni kívánták a kortársakat: vigyázzatok, össze- és el ne tévesszétek a két utat! Hogy úgy mondjuk, a képet nagyszerű *n e v e l é s i* eszköznek használták fel. Jézus is ugyanezt tette – formálisan. De közben egy pillanatra sem hagyott kétséget afelől, hogy ő maga az út, az igazság és az élet (Ján 14,6). Dönteni a keskeny út mellett, Jézus melletti döntést is jelent. Őnélküle nem lehet eljutni az Istenhez, tehát az ő országába sem. Jézus soha nem álmódott valami tömegmozgalomról, hiszen józanul látta, hogy a keskeny úton soha nem lesz valami nagy túlekedés. Emlékezzünk csak arra, hogy – valószínűleg pályája mélypontján – még a tanítványai felől sem volt teljesen meggyőződve és azt kérdezte tőlük: "Vajon ti is el akartok menni?" (Ján 6,67). S tette ezt eléggé gyanakodva, s biztosan nem úgy, mint aki bennük feltétlenül a keskeny út vándorait látta volna.

Mégis nagyvonalú az ajánlata, amikor a helyes út megtalálásának lehetőségét helyezte kilátásba. Ma is az biztasson reménységre, hogy a mai idők szakadatlanul váltakozó ajánlatai között el ne veszítsük ezt az egyet: *kizárólag ez az út* vezet az Isten országába.

Másodszor: Hadd utaljunk még arra, hogy Lukács evangélista ezt a mondatot ilyen formában őrizte meg: "Igyekeztek bemenni a szoros kapun, mert mondom nektek, hogy sokan igyekeznek bemenni és nem mehetnek." (Lk 13,24) Lukács nyilván úgy értette Jézusnak ezt a mondatát, hogy az utak megválasztásának lehetősége is véget ér egyszer. Bár még így se lehet a mondatából kiolvasni azt, hogy a tanítvány nyugodtan ölbe teheti a kezét és megvárja, amíg eljön hozzá az Ország. Jézus feltételezi és joggal el is várja, hogy a megígért ország elérkezéseért a tanítvány "megfeszíti maradék erejét" (Reményik Sándor).

Hiszen ennek az útnak a végén vár rá az a kincs, amelyért érdemes mindent odaadni. Ennek a kincsnek az előzetes öröme már a keresésben és megtalálásban is a mienk. Kereshetjük és meg is találhatjuk. Mert Isten bennünket már előbb keresett és talált meg. Ezért szabad az út az Isten országába való bemenetelre. Legyen hála érte!

4. AZ ÉLET ÉRTELME

"Aki megtalálja életét, az elveszti azt, aki pedig elveszti életét énértem, az megtalálja azt."
(Mt 10,39)

Nem lehetünk elég óvatosak, ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy mi az életünk értelme. Hiszen az idők folyamán olyan sok és bölcs mondat hangzott el erről, amelyet ma már esetleg említeni sem mernénk. Mégis beszélnünk kell róla ma is, mert kortársaink között szemmelláthatóan nő azok száma, akik – ha egyáltalán – az életüknek nem sok értelmét látják. Arra pedig csak szégyennel gondolhatunk, hogy sokak szemében milyen kevés értéke van a

mások életének. Nem is beszélve azokról, akik a sajátjukat – értelem híján? – még eldobni is készek.

Szilárd meggyőződése, hogy Jézus ilyen fontos kérdésben nem hagyhatta kétségben a követőit. S bár a mi korunk még a megkérdőjelezhetlent is megkérdézi, az ő korában se volt magától értetődő az emberi élet sok-sok rejtélye utáni kérdés, – lásd Jób történetét. Úgy látszik, hogy erre vonatkozó mondanivalóját sűrítette bele Jézus ebbe az előbb idézett mondatába. Válasza igen megdöbbeníti az embert, az kétségtelen. Kihívást jelent ez mindenkinek, akit az élet értelme, mint kérdés és mint tapasztalat nagyon foglalkoztat.

1.

Előljáróban azonban valamire föl kell hívni a figyelmet. Csak a vak nem látja, hogy Jézus nem tartozott az unalmas és egyhangú szónokok közé, már amennyiben ezt az evangéliumok alapján megítélhetjük. Gyakran mondott szinte elképzelhetlent, mint pl: "aki meg nem gyűlöli apját-anyját, nem lehet az én tanítványom". Máskor megdöbbenőt: nem azért jött, hogy békét hozzon, hanem kardot. Ismét máskor azt állította, hogy van olyan balga juhász, aki egy elveszett báránya megkeresése kedvéért cserbenhagy más kilencvenkilencet. Vagy: kijelentette, hogy az apa jobban örült a mindenét elpazarolt, de visszajött fiának, mint a másoknak, aki maga volt a kötelességteljesítés és soha be nem csapta őt. S azt sem lehet könnyen megemésztetni, amikor egyszer a vele vitatkozóknak odakiáltotta, hogy a parázna nők és a vámszedők megelőzik őket az Isten országába való bejutásnál.

Egyszóval: Jézus az üzenetét nem a lelkiismeretünk elaltatására, hanem annak felrázására szánta. Kihívás volt szinte minden szava, elgondolkoztatásra szánt minden kijelentése. Gondoljuk csak el, mennyire megdöbbenítette hallgatóit olyan példázataival, mint a hűtlen sáfárról, vagy a hamis bíróról szólóval. Nemcsak azt követelte, hogy hallgatói tartsanak bűnbánatot és térjenek meg, hanem rögtön tükröt is tartott eléjük, hogy miből kell megtérniük, mielőtt idő előtt elaltatnák a lelkiismeretüket.

Mindezt pedig egy korabeli kedvenc kifejezésforma segítségével tette: úgy mondott két párhuzamos mondatot, hogy a második fokozta az elsőt, vagy ellentétbe helyezte a kettőt és ezáltal ért el nagymérvű fokozást. Ezekhez tartozik ez a mondata is: "Aki meg akarja menteni a maga életét, elveszti azt, ha pedig elveszti valaki, megtalálja azt."

S itt bizony mély lélegzetet kell vennünk! Hiszen itt az ember legértékesebbjéről, az életéről van szó, s nem pusztán valami elmefuttatásról. Itt nem babra megy a játék, s minden kimondott szónak súlya kell legyen. Hát nem amiatt szenvedünk, hogy csak úgy beleélünk a világba és talán soha meg nem kérdeztük magunkat, hogy mire való is az életünk? S amikor kritikus időkben szembesülünk hirtelen ezzel a kérdéssel, félő, hogy könnyen teszünk eléggé át nem gondolt és ellenőrizhetetlen lépéseket.

2.

Hogy mivégre vagyunk ebben a világban, arra sok, nagyon világos választ lehet adni, ám nem lehet letagadni, hogy minden ilyen válasz valahol sántít egy kicsit. Mondhatjuk pl. azt, hogy azért vagyunk a világban, hogy élvezzük azt. A bökkenő itt azonban az, hogy ebben a világban nem csak élvezni való van – hanem könny, sírás, szenvedés, sőt halál is. – Más lehetséges válasz az, hogy – a kultúrparancs értelmében – azért vagyunk itt, hogy uralmunk alá hajtsuk a természetet, a földet. Itt viszont az a sajnálatos tapasztalatunk, hogy lassan annyira "urai" leszünk ennek a földnek, hogy az már hovatovább sem lakást, sem élelmet nem képes biztosítani nekünk. – Ismerős válasz az is, hogy a gyermekeinkért, a családunkért, az utódokért vagyunk itt. De: kifogynék az időből, ha felsorolnám, hogy szinte mennyire nem játszik szerepet köreinkben már a közösség, amit "család"-nak nevezünk. Hogy pedig egyre fogyó számú gyerekeinket vagy agyonbabusgatjuk és így önállótlaná, betegessé tesszük,

vagy éppen csak úgy "beleszüljük" őket a világba anélkül, hogy vállalnánk a felnevelésüket, – ez egyik igen jelentős, megemésztetlen gondunk és egyre súlyosabbá váló problémánk. – Temetések előtti beszélgetéseknél hallottam nagyon gyakran a mondatot: "munka volt az elhúnyt életcélja". És – nagyon sokszor – milyen szomorú volt a további beszélgetés során tapasztalni, hogy arról az emberről, akinek állítólag munkával volt egyenlő az élete, semmi mást nem lehetett elmondani. Tényleg csak a munka végett vagyunk itt, tényleg csak ez ad értelmet az életünknek?

Nem folytatom tovább a sort. Levonva a következtetést, inkább ezt mondom: arra a kérdésre, hogy mi a célja az életnek, nem lehet k ö z v e t l e n választ adni. A viszonyok, a körülmények csakúgy befolyásolják a feleletemet, akár csak az élethez való hozzáállásom, sőt az is, hogy hogyan tekintek a halálra? Állítólag a világ ma élő legnagyobb fizikusa nem tud beszélni, fizikailag mozgásképtelen, s csak a legkomplikáltabb gépek segítségével tudja magát a külvilággal megértetni. Azt állítja magáról, hogy mindazt megdönti, amit az emberiség eddig magáról és világról tudott és ő már egy teljesen új világon dolgozik. Van vagy nincs értelme ennek az életnek? Világhírt pedig az az albán apáca szerzett, aki haláláig az indiai utcákon haldokló páriáknak szentelte egész életét. Mi lenne a fizikus válasza, vagy mi az apácáé, ha az életük értelme felől kérdeznénk őket?

No, és mit mond Jézus? Igen veszélyes vállalkozás az emberi élet és nem biztos, hogy azonnal értelmesnek látszik az. Ha képpel akarom ezt kifejezni, akkor az evező-versenyző képe jut eszembe. Tudja, hogy evezésének van célja és értelme a pálya végén. De ő ennek a célnak háttal ül, evez és a célt közvetlenül nem láthatja. Egyet azonban nem engedhet meg magának a versenyző: hogy egyedül csak magára gondoljon, s elfelejtse a célt. – Tele az életünk kockázattal és talán sokszor jó is, hogy nem látjuk előre, mi vár ránk a legközelebbi lépésünknel. S éppen ezen a ponton lesz nagyon izgalmassá az, amit Jézus mond. Aki ui. örökösen csak magával törődik, önmaga körül forog, s önmaga körül akarja forgatni a világot is, az közvetlenül, direkt akar válaszolni az élete értelmére. Ő maga lesz a cél, az értelem. Ezért támad rövidzárlat az egoista, önközpontú embernél, mert cél, értelem, s ő maga egybeesik, s ez megengedhetetlen kapcsolat.

Az életet merni kell, kockázatokat kell vállalni, ki kell "hívni a sorsot", még akkor is, ha tudom, hogy abban esetleg minden, de minden ellenem irányul. Az életem sikerülte biztos nem a tunyaságom, a jobb napok tétlen várásának, a hadd-hulljon-a-sültgalamb-a-számba-mentalitásnak az egyenes következménye. Egy mai, rk. papok számára írt és az ő problémáikkal foglalkozó írásban olvastam ezt a mondatot: "Aki csak óvatosan és túl takarékosan él, hamarosan rájön arra, hogy az élete milyen szegényes és végül is nem életrevaló. Mert, ha félősen csupán életfenntartásra törekszik, nem kíván soha többet, nem akarja élni az életet, nem harcol a nagy, végső szabadságáért az életének, – élet-e még az ilyen?"

Nem kell részleteznem, hogy mind a kettő micsoda nagy gondot okoz nekünk. Mert elharapódzott közöttünk az egoizmus, csakúgy, mint az önmagunk tökéletes megvalósításának a mániája. S az egyik éppoly beteges, mint a másik. Pontosan ebbe a beteges világba kiáltja bele Jézus, hogy aki túlságosan szeretné magát a középpontba állítani, önmagát kívánja kiteljesíteni, éppen azt fenyegeti legerősebben az élete elherdálásának veszélye. Amikor azt mondja, hogy az ilyen "elveszíti" az életét, akkor benne cseng egyúttal a figyelmeztetés, hogy a mindenáron önmagát megvalósítani akaró elvétette a célt és nem is tudhat felelni az élete értelme felőli kérdésre.

Ha szűkebb hazámban annakidején az önző, csak magára gondoló embert akarták bemutatni, akkor egy bizonyos nagygazdáról beszéltek, aki vizen és uborkán tartotta a nehéz munkát végző aratóit, bankóit pedig a mestergerenda mögé rejtette, és – milyen elégtétel! – azokat bizony megrágták az egerek! Micsoda öröm volt hallani ezt a történetet! Pedig sírnunk kellett volna, hiszen a magunk képét is fölfedezhetjük benne. Hát nem igyekszünk mindent és mindenkit az önmagunk élete sikerültének alárendelni? Ne értsük félre a mondottakat. Aki

belemerül a maga sajnáltatásába és értéktelennek tartásába, vagy aki nem fejleszt ki magában egészséges öntudatot, az ugyanúgy elvétheti az életét, mint az önző magának élő. Egészséges öntudat és kordában tartott önzés nélkül nem lehet megélni. Jézus nem is ezt ostromozta.

3.

Ennyi az egész, amit Jézus üzen az élet értelméről? Távolról sem! Mert ő ilyet is mondott: "Úgy fényljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó tetteiteket és dicsőítsék a ti mennyei atyátokat." (Mt 5,16). S ez nem jelent se többet, se kevesebbet, mint hogy mi az Isten képviselői, reprezentánsai vagyunk ezen a földön. Aki reprezentál, annak úgy kell azt tennie, nehogy megbízóját kicsúfolják, lenézzék vagy megvessék miatta. Nem saját magát kell reprezentálni, bemutatni, képviselni, hanem nálánál valaki nagyobbat. Ez adja feladatának a méltóságát és a felelősségét. Nos, ez az, amit mi, mai emberek általában számításán kívül szoktunk hagyni. Ki gondol még arra, hogy mit jelent ez gyermekeink nevelésével kapcsolatban? Pedig csak az viszonyul helyesen hozzájuk, aki Istenhez méltóan bánik velük, mint Isten ajándékával. – Vagy gondoljunk a házasság válságára. Ki gondol még közülünk arra, hogy a házastársa is az Isten ajándéka, s benne maga az Isten állt az oldalára, aki annak megfelelő bánásmódot képvisel? Hát nem menekülünk a felelősség alól akkor, amikor már csak partnerről beszélünk és legfeljebb átmeneti vállalkozásnak tekintjük a házasságot? – Vagy nézhetjük a munkánk, foglalkozásunk ügyét is. Ki gondol még arra, hogy foglalkozásomat úgy gyakorolhatom, hogya abban is Istent képviselem? Hogy ma teljesen megváltozott a munkáról, s annak értékéről vallott felfogásunk, s hogy milliók még munkához sem jutnak, akár egy egész életen át, az még csak súlyosbítja a helyzetet.

De változott körülmények között is életünk elsődleges célján mi sem változik: úgy kell élnünk, hogy a körülállók Istent dicsőítsék azért, amit leolvashattak az életünkről. Tegnap volt alkalmam beszélni egy felvilágosult fiattal, aki harsányan kinevette azt az Istent, aki olyan gyenge, hogy a mi életünkre van szüksége, mint dicsősége megbizonyítására. Csak azt válaszoltam, hogy nem ismeri a Bibliáját. Nem az Istennek van szüksége a méltó képviseletre, de a mi emberségünk enélkül céltalan vegetálás és nem nevezhető életnek. Csak az Istenre tekintő és őt dicsőíteni kész élet a bizonyossága annak, hogy nem akar Isten nélkül, önmagában és önmagának élni. Benne találta meg végső értelmét.

4.

Végül van még egy mondata Jézusnak, amelyről nem feledkezhetünk meg. Már csak azért sem, mert ezt maga meg is valósította, s ezzel nyomatékot adott neki. Olyan súlyos helyzetben mondta ezt, amikor választhatott volna a saját élete megmentése és elvesztése között: "Bizony mondom nektek, ha a földbeesett gabonamag el nem pusztul, csak magának marad, de ha elrothad, sok gyümölcsöt terem." (Ján 12,24). Mert a gabonamag évszázadokon át megtarthatja saját magának önmagát; találtak ilyet pl. a fáraósírokban. De hát élet-e még az, ha csak magára gondol és önzően csak a maga létfenntartásával törődik? Lakik jól valaki is az ilyen önző gondolkozás mellett? Tápláló, életeteket fenntartó kenyér lesz-e éhezők asztalán, ha minden gabonaszem csak a saját vonalait megtartásáért él?

Ennek ellenkezőjét mutatta be Jézus Krisztus. Életemnek értelme nemcsak, hogy nem tűnik ki azonnal, hanem sokszor van az valaki m á s b a n, más életében elrejtve. S erre nem vonakodással, netán sztrájkjal kell válaszolnom, hanem szolgálatkész szeretettel. Mert a szeretet, éppen a nem magamra fordított szeretet, adhat értelmet ennek a furcsa és nehéz vállalkozásnak, amit életnek nevezünk. Így áldozta oda Jézus – szeretetből – az életét, mert "mindvégig nagyon szerette őket", – szeretetből és önzetlenül. Amikor pedig ez a szeretet indította a legnagyobb áldozat meghozatalára, akkor – bár fizikai élete kihúnyt, – kapta azt vissza.

Nem azt jelenti ez távolról sem, hogy nekem is keresztre kell feszíttetnem vagy a máglyára kell vitetnem magamat. De minden mosoly, letörölt könny, megvigasztalt gyászoló, visszahozott elveszett arcáról leolvashatom sokkal jobban az életem értelmét. S ha ezt tettem, akkor nem jártam el másképpen, mint amire maga Jézus tanított. És ez több, mintha egy életen át magamat szerettem volna maradéktalanul megvalósítani vagy az élet minden örömpoharát fenékgig kiinni.

5. JÉZUS A SZABADSÁGRÓL

Amikor ezeket mondta, sokan hittek benne. Így szólt akkor Jézus azokhoz a zsidókhoz, akik hittek benne: "Ha ti megtartjátok az én ígémet, valóban tanítványaim vagytok, megismeritek az igazságot és az igazság megszabadít titeket." Ők ezt kérdezték tőle: "Ábrahám utódai vagyunk és soha nem voltunk szolgálói senkinek; hogyan mondhatod hát, hogy szabadokká lesztek?" Jézus így válaszolt nekik: "Bizony, bizony mondom néktek, hogy aki bűnt cselekszik, a bűn szolgája. A szolga pedig nem marad a házban örökké, a fiú marad ott örökre. Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek." (Ján. 8,30-36)

Egyik közkeletű tévedésünk szerint a nagy francia forradalom óta tudjuk csak, hogy egyáltalán mit jelent az ember számára a szabadság. Hát ez bizony óriási tévedés! Már a Szentírás első lapjain olvashatunk az Isten által szabadnak és felelősségteljesen önállónak teremtett emberről. Isten nem bábjátékos, aki kénye-kedve szerint akarátának engedelmeskedő figurákat teremtett, hanem úgy tett, ahogy azt el is gondolta: teremtsünk embert a mi *hasonlatosságunkra*! S a megteremtett ember nem labda, amelyet idegen erők ide-oda dobálnak, hanem az Isten képére teremtett, azaz csak az Istenével összemérhető, szabadságra elhívott lény.

Hogy ez a valóságban másképpen fest, arról most ne értekezzünk, mert annak is igen mély okai vannak. Szögezzük le inkább, hogy a szabadság vágya kiirthatatlanul bennünk él. Kár azonban, hogy ezt a vágyat – főleg mi magyarok – szinte csak nemzeti szabadságünnepeink táján szoktuk tudatosítani magunkban. Az is tény, hogy igen-igen eltérők a vélemények, ha a szabadság *tartalma* felől érdeklődünk. Mintha csak naponként bizonyítanánk az ókor egyik római történetírója igazát, aki azt mondta egyszer: "Az emberek legfőbb vágya a szabadság, s azt állítják róla, hogy ez a legnagyobb értékük. De, hogy mi a szabadság és mi a szolgaság, azt maguk se tudják." Nem csak álmodozó költőnk látta a szabadságban és a szerelemben az emberi élet két legfontosabb feltételét és kellékét. Mi magunk is elismerjük, hogy ezek híjával hamar ellaposodik, elsatnyul és eldurvul az életünk.

Én azonban ma mégsem ezekből a tapasztalatokból szeretnék kiindulni és róluk értekezni. Azt kérdezem inkább, hogy mit mondott Jézus a szabadságról?

1.

Jézus abból a reális szemléletből indult ki, hogy – ellentétben modern látásokkal – az ember nem önmagában szabad, hanem arra fel kell őt szabadítani. Hogy mi alól, azt most egyelőre hagyjuk figyelmen kívül. Elég talán, ha megállapítjuk, hogy mennyire ellentmondásos lények vagyunk mi, emberek. Egyrészt a leggigantikusabb erőfeszítésekre vagyunk avégből képesek, hogy önmagunkat minden korlátozás nélküli szabadság várományosaivá tegyünk. Másrészt senki nem tud annyi gáncsot vetni nekünk ebbeli igyekezetünkben, mint éppen mi, saját magunk. Az ember követel, kiált, küzd vagy éppen reménytelenül sóhajtozik a szabadságáért. Ugyanakkor azonban szinte betegesen lesi a legelső

kínálkozó alkalmat, hogy odavesse magát – koncként és önkéntesen! – valami új béklyó szorításának.

Negyedszer kívánt házasságot kötni egy asszony, aki könyörgött, hogy azt az oltár előtt tehesse. Miért bomlott föl az első házassága? – kérdeztem. Mert pokol volt és megfosztott szabadságomtól, – volt a válasz. De akkor miért rohant bele a következőbe, a másodikba, a harmadikba? – firtattam tovább, egyre jobban kételkedve. "Nem tudtam mit kezdeni azzal, hogy egyedül vagyok." – Rosszat sejtve, nem eskettem meg őt, hanem amolyan "kezdő istentiszteletet" tartottam neki és negyedik partnerének, akivel évekkel később találkoztam egy temetés alkalmával. Sírva mondta el a férfi, hogy a határtalan szabadságvágyba és a vele semmit kezdeni nem tudó akarásba mindketten belebuktak. Egyrészt kellett a szabadság, de a kettő szabadságának egymásbakötése már sehogysem akart sikerülni.

Ebben az igében Jézus olyanokkal állt szemben, akik a szabadságot valami öröklött mechanizmussal látták biztosítottnak. Mivel Ábrahám-tól való származásukat magátólértetődőnek vélték, nem is érthették, hogy mit akart ezen változtatni Jézus. Mélyen megsértődtek, hiszen ők a szabadságot privilégiumnak, előjognak tekintették és távolról sem valami megszerzendő vagy ajándékozandó jónak. Mi sem volt természetesebb, mint hogy felháborodtak azon, hogy szolgáknak tekintette őket. Ez a gondolkodás ma is jellemző, – legalábbis a zsidóság egy részére. Csak innen érthető, hogy olyan szabadságot vél birtokolni, amelyet szemrebbenés nélkül megtagad a legközelebbi szomszédjától, a palesztinoktól. Ábrahám-adta jogaira hivatkozva a féltékenység, irigység és gyűlölet vonzerejébe kerül és nem véletlen, hogy egyébként jogos életigényét csak fegyverrel tudja biztosítani. A féltékenység fenyegeti, hiszen a maga szabadságát kizárólag a maga szempontjából tudja elképzelni, függetlenül attól, hogy vele mennyire köti gúzsba a másikat.

De a magunk házatáján is van elég söprögetni valónk. Valaki megszólalt, mert egy finnakkal együtt tartott istentiszteleten arról szóltam, hogy mindkettőnk történelme a szakadatlan szabadságkeresés vágyával és annak be-nem-teljesedésével teljes. Hiszen soha – legalábbis az utolsó 450 évben – teljesen szabadok nem voltunk, vagy ha igen, csupán egy lélegzetvételnnyire, – történeti távlatban nézve a dolgot. És hogyan állunk az egyéni szabadsággal? Mondjam azt, hogy rosszul, mert akkor nagyon finoman fejeztem ki magam. Évtizedek óta figyelem a magunk életvitelét és nem győzők egyik ámulatból a másikba esni. Hány friss menekült ült az évek hosszú során át a szobámban és panaszkolt keserves otthoni "rabságát". Nem bírta tovább az elnyomó, embertelen rendszerben a szabadság hiányát, a terrort, az üldözést, – bizonygatta. Ám igen hamar kiderült, hogy az új körülmények között németebb akart lenni a németnél, gazdagabb a gazdagnál. S mindezért minden gondolkodás nélkül, hajlandó volt odaáldozni éppen a féltett és veszélyeztetett szabadságát. Rabszolgája lett az elismerés, a pénzszerzés, a karrier varázsának. Lélekgyógyász barátaim szerint pácienseik legtöbbször szinte betegesen teszt meg mindent azért, nehogy szabad legyen! Szinte vágyva kívánja szabadsága elvesztését, mert a függőség állapotát kényelmesebbnek tartja. Velem sem valami papi borúlátás mondatja azt, hogy mintha csak azért élünk, hogy szabadságot nyerjünk, s minthogyha csak mindent arra az egy lapra tennénk föl, nehogy tényleg szabadok is legyünk. Hogy csak egy példát mondjak: micsoda óriási értéknek tartjuk a szabad véleményalkotást és annak korlátlan gyakorlását! A valóságban pedig – szinte észrevétlenül – mással alakítjuk a véleményünket. Azaz jónéven vesszük, ha elmondják nekünk, hogy mi legyen a "szabad" véleményünk. 14-15 éves konfirmandusaimnál évenként visszatérően találkozhattam ezzel a jelenséggel. Nagy hangon tudtak vitázni és képviselni a "saját" véleményüket, amelyről közelebbi vizsgálatnál kiderült hamar, hogy a családét, a barátokét szajkózták csak rendületlenül. Modern kifejezéssel élve: szívesen manipuláltatjuk magunkat, sőt alkalmasint még azt is elfogadjuk, hogy még a szókincsünket is mások határozzák meg. És mindezek után buzgón bólogatunk, ha valaki a nagy görög gondolkozót,

Demoszthenészt idézi: "Szabad polgárral nem történhet nagyobb szerencsétlenség, mint ha a szabad szólás jogát vonják meg tőle."

2.

Mitől kell hát megszabadítania bennünket Jézusnak, hogy igazán szabadok lehessünk? A Szentírásban sehol sincs szó arról, hogy az embernek *joga lenne* a szabadsághoz. Ezért hatott groteszk módon, amikor a múlt század ötvenes éveiben amerikaiak kiáltványt tettek közzé, amelyet még az akkori elnök, Eisenhower is aláírt. A bibliai 23. Zsoltár alapján listát állítottak össze arról, hogy mitől, ill. mire kell az embernek szabaddá lennie. Szerintük meg kell szabaduljon az ember a szegénységtől, az éhezéstől-szomjazástól, bűntől és félelemtől, az ellenségektől, hogy kreatív szabad életet folytathasson. Sajnos, mind a mai Amerika, mind a világ más részei egyáltalán nem keltik azt a benyomást, mintha az efféle listák többek lennének csupán vágyálomnál.

Jézus nem hoz ilyen listákat. Azonban azt igéri, hogy ő megszabadít. S ezzel eleve ellentmond mindenféle okkal-móddal megfabrikált szabadság-ideálnak is. Az ő szabadító tetteinek *következménye* a szabadság, és nem megfordítva. Nem úgy áll a dolog tehát, hogy én állok neki a szabadság elnyerésének, s hogy ő csak erre adja valami elismerő pecsétjét. Ő a kezdeményező és nem én.

Az Újtestámentum olvasójának feltűnhet, hogy ez a felszabadítás vagy megszabadítás mennyire Jézus üzenetének a középpontjában áll. Ezzel lehetne tulajdonképpen összefoglalni egész életművét is. Amikor megkötözötteket oldott föl, reményteleneknek adta vissza az életkedvét, betegeket szabadított meg betegségeikből, éltévelyedeteknek mutatott hazavezető utat, akkor igen nagy terhektől szabadította fel őket. De kora kisemmizettjeinek és nincstelenjeinek ezen túl is sokat jelenthetett az üzenete. Kora ugyanis nem ismerte a szabad embert, hanem csak a függőségben élőket. A társadalom egy vékony rétegétől eltekintve, mindenki függött valakitől. Függőségéért cserébe viszont a nála kisebbektől ugyancsak tőle való függőséget követelt meg. Konjunktúrája volt ez a kor a hízelkedőknek, akik függőségük terhét így igyekeztek csökkenteni, no meg a gátlásnélküli kiskirály-jelölteknek, akik egyre függőbbé akarták tenni a tőlük függőket. Nem lehet csodálkozni azon, hogy Jézus tudatosan kívánta áttörni ezt az ördögi láncot. Ezért beszélt istenfiúságról, hiszen az Atya és a fiai, a szülők és a család ugyancsak függőségi állapotban élnek. Aki azonban Isten gyermeke, annak nem kell fölfelé hízelegnie és lefelé rúgnia. Isten nem azt kívánja, hogy tőle függjünk, mert ő az Isten fiai szabadságára hívott el minket. Ezért kiáltotta oda szinte könyörgő hangon Pál a megkísértetteknek: "Krisztus megszabadított minket, álljatok meg tehát és ne tőrjétek, hogy megint szolgaság igájába fogjanak titeket." (Gal 5,1).

Mert a szolgaság igái ott sorakoznak garadában és kínálkoznak az életünk minden területén. Anélkül, hogy most itt részletezni tudnánk őket, két ismertetőjelükről felismerhetjük őket: egyrészt mindig a legmerészebb vágyálmaink megvalósulásával hitegetnek bennünket, másrészt – miután odavetették magunkat nekik – valami hiányérzetet keltenek bennünk, amelyet rossz lelkiismeret kísér. Később ebbe is beletörődhetünk, de az első benyomás ritkán csal.

3.

Mi történik, ha Jézus megszabadít bennünket? Forduljunk még röviden ehhez a kérdéshez. Ellenfeleinek azt mondta annakidején: "Megismeritek az igazságot és ez az igazság tesz szabadokká benneteket." Hogy egy megszokott félreértésnek mi se essünk áldozatául, el kell mondjam, hogy itt az "igazsággal" fordított szót nyugodtan behelyettesíthetjük a *v a l ó s á g a l*. Nem arról beszél hát Jézus, hogy valami elméletet kell alkotnunk és ráfogjuk, hogy azt egy életen át buzgón és lázasan keressük. Jézus inkább

arra nyitogatja a szemünket, hogy ne ringassuk magunkat álmokba, hanem ismerjük fel a valóságos helyzetünket. Csak így lesz szemünkben értéke Jézus ajánlatának. Mit jelent ez?

Először is, Jézus az örökös félelemtől szabadít meg bennünket. Nem mondok titkot, ha megemlítem, hogy egész életünk egyik legmakacsabb kísérőjéről van szó. Sőt, vannak akik azt állítják, hogy a félelem életünk alapvető érzései között a legerősebb. Formájában, erősségében, megnyilvánulásaiban lehet különbség, mégis, ugyanarról a jelenségről van szó, ha a kisgyermek az elhagyástól fél, ha a kamasz rövidzárlatos hősködéssel akarja félelmét leplezni vagy, ha a felnőtt az atomhalál rémével kell megküzdjön. Mindegyiket komolyan kell vennünk. De legalább olyan komolyan Jézus ígértét is: "E világban nyomorúságok lesz, de bízzatok, én legyőztem a világot" (Jn 16,33). A féltő embernek nem segíték rendreutasítással, kioktatással, rábeszéléssel, felvilágosítással. Csak, ha tudja, hogy van valakije, akihez félelmében is bizalommal hozzámenekülhet, s efelől meggyőződik, éli át a felszabadulást. Az így támadt szeretetteljes bizalomról mondja az apostoli üzenet, hogy "a szeretet kiűzi a félelmet..." (1Ján 4,18).

Másodsorban, Jézus a másik embertől is megszabadít, s ez sem egyszerű feladat. Valószínűleg nem is úgy gondolja ezt, hogy mindenki mást eltávolít, elkerget tőlem, akit én ellenségnek éreznék. Ellenkezőleg, arra szabadít fel, hogy a másikat éppen a másságában vegyem komolyan. Csak így szűnik meg vele szembeni kisebbségem, vagy éppen beképzeltségem. Csak ha ezeket vette el tőlem az Úr, akkor leszek szabad a másik ember tárgyilagos látására és – szolgálatára. Csak akkor kérdezhetem a zsoltárossal: ember mit árthat nékem? Csak így leszek fiú, ahogy azt Jézus mondja, aki "örökre megmarad az Isten házában". Fedezve vagyok, a fiúság teljesen más távlatot nyit meg, s abba helyezi bele a másik embert, s nem kell szolgai módon viszonyulnom hozzá.

Harmadsorban, Jézus önmagamtól is meg akar szabadítani, hogy igazán szabad legyek. S ez talán Jézus egyik legnagyobb feladata, mert azt hiszem, hogy ez jelenti Jézus nyelvén a bűnből való szabadítást. Egy életen át megkísérlem én annak bizonygatását, hogy nincs szükségem az Istenre és az ő segítségére, megélek én a magam lábán is. Am elég csak beleolvasni a napilapokba, hogy mennyire nem igazi önállóság, ha tönkreteszem mások életét, ha népeket ugratok egymásnak, ha emberekre irgalmatlanul ráerőltetem a magam véleményét, ha életeket oltok ki hideg kegyetlenséggel. Hiába játszom meg az istenhelyettest, ill. magát az Istent, mindig is bűnt követek el. Aki pedig bűnt követ el, az szükségképpen rabszolgája a bűnnek és nem ura annak, – ahogy ezt Jézus félreérthetetlenül kifejezi.

S végül Jézus úgy is megszabadíthat, ha élessé teszi tekintetemet, hogy az ő magatartását a sajátom alapjává tegyem. Korának minden ismert szűkkeblűségével szemben egyenesen imponáló, ahogy teljes szabadsággal ült asztalhoz mindenféle emberekkel: a farizeussal, aki pedig megvetette és lenézte őt; a nem egészen szalonképesekkel, akik a megtapasztalt segítségnyújtásáért felnéztek rá; a lenézettek és megvetettek seregével, s azok hálások voltak, hogy egy szintre helyezte magát velük. Számára a másik szeretetteljes elfogadása állt a középpontban, s éppen ezért volt ő annyira szabad. Szabad konvencióktól, hagyománytól, emberek nyelvétől. Nem izgatta hát, ha egyesek "falánk és nagyivó" jelzővel illették, vagy azt sütötték rá bélyegként, hogy a "bűnösök barátja". Szabad volt a neki kijáró messiási trónt nem elfoglalnia, hanem inkább leereszkednie az elesettekhez és nyomorultakhoz – hogy szolidaritást vállaljon szabadon azokkal, akik alulról és igen mélyről szemlélik az életet.

Jézus nem csupán hirdette a nagy szabadságot, hanem – minden fenyegetettsége közepette! – szabadon élt és nézett szembe egyre fenyegetőbb sorsával. Ezzel is azt tanította, hogy "ne aggódjatok a holnap felől". Mert amikor ezt hirdette és élte, hogy "minden gondotokat Istenre vessétek", akkor úgy tanított és élt, mint aki a maximális, a tökéletes szabadságot érte el, s ennek elérésére biztatott.

Mert szabad csak a púpnélküli ember lehet, s csak ilyen állhat korlátatlanul Isten és ember szeretetteljes szolgálatára.

Hiszen a szabadságnak nem a gátlástalan uralkodásban, hanem az önfelédtszolgálatban van a legmélyebb értelme.

6. VELEM VAGY ELLENEM?

"Aki nincs velem, ellenem van, és aki nem velem gyűjt, tékozol." (Mt 12,30)

Azért vettük föl Jézusnak ezeket a szavait ebbe a sorozatba, mert figyelmes olvasásnál igen meglepett az embert: aki nincs velem, ellenem van, – mondja Jézus, s ez a mondat olyasvalakinek a kijelentése, aki igen biztos a dolgában, s aki félreérthetetlenül kifejezi, hogy hozzá nem lehet akárhogy viszonyulni: vagy vele van a hallgató, vagy ellene. Harmadik lehetőség nincsen! Tényleg nincsen?

Éppen ez a szinte kérérlhetetlen nyíltság ösztönzött arra, hogy közelebbről foglalkozzam ezzel a mondattal. Hadd számoljak be most eddigi kutatásaim eredményéről.

1.

Azt kérdeztem meg mindenekelőtt, hogy mire gondolhattak azok a zsidó kortársak, akik először hallották Jézustól ezeket a szavakat? Minden bizonnyal két ponton szisszentek fel, egyrészt a dühtől, másrészt a megértés és az elutasítás közt ingadozva. Dühük nyilván Jézusnak azon a követelésén lobbant fel, amellyel szinte fenyegetve a mellette való kiállásra szólította fel őket. A zsidóságnak mindig is voltak szókimondó prófétái, messiási igényekkel fellépő furcsa és érdekes emberei. Mindegyik a maga igazát jelentette ki érvényesnek és a hallgatóitól feltétlen engedelmességet követelt. Jézust is ebben az összefüggésben vizsgálták. Feltűnő az a bizalmatlanság, amellyel szinte minden lépését figyelték, megbízója felől faggatták és a megbízatása eredetét firtatták. "Milyen jelet mutatsz nekünk?" – ez volt az örökös visszatérő bizalmatlankodó kérdésük. Jézus soha nem volt hajlandó erre válaszolni másképpen, mint hogy saját magára, főleg küszöbön álló halálára utalt, mint egyetlen, őt igazoló jelre.

Valószínűleg azonban az bősztette fel legjobban a kortársait, hogy Jézus biztos volt isteni küldetésében, s hogy ezt nem szükséges örökös bizonygatnia. Ennek tudatában jelenthette ki, hogy "a tudományom nem az enyém, hanem azé, aki küldött engem" (Ján 7,16). Ha pedig valaki ezt nem volt hajlandó elfogadni, akkor az, szerinte, nem kisebbséggel szállt szembe, mint Istennel magával. Mondata mögött tehát sokkal több állt, mint csak valami vele kapcsolatos szimpátia vagy antipátia kérdése. Aki velem nincs, – az ebben az esetben azt jelentette, hogy az az Isten ellen van. Kimeríti hát az istentagadás, sőt istenkáromlás bűnét. Csoda-e, ha egyszer még a hegyről is le akarták taszítani, hogy ott vesszen el a szakadékban az, aki őket istenkáromlóknak tartja?! Ez a félelem máig sem szűnt meg egészen.

Jézusnak egy másik kijelentésén azonban bizonyára igen elgondolkodtak a hallgatói. Amikor azt mondta, hogy aki velem nem gyűjt, tékozol, – akkor valószínűleg igen felfigyeltek. Ezzel a mondattal kortársai félelmét idézte fel. Májig is örök félelme a zsidóságnak a szétszóródás, a széthullás. Prófétái gyakran vetették szemére főleg a papi vezetőknek, hogy nem tesznek meg mindent a nép összetartásáért. Rossz munkájuk egyik következménye éppen az, hogy a nyáj szétszóródik, elkóborog az istentelenségbe és hűtlen lesz az isteni szövetséghez. Jeremiás korholta így a klérust: „Jaj a pásztoroknak, akik elveszítik és elszélesztik mezőm juhait...” (23,1). S amikor Isten ezért büntetését helyezte kilátásba, akkor éppen azzal fenyegette meg a népet, hogy „szétszórom őket a népek között...” (9,16).

Jézus ismerte népének ezt az aggodását a szétszórattástól és a nyúzótságtól. Ezt az evangélista is rögtön érzékeltette Jézus fellépése elején, s ezt írta róla: "Mikor pedig látta a sokaságot, könyörületre indult rajtuk, mert el voltak gyötörve és szétszórva, mint a pásztortalan juhok." (Mt 9,36) Ezért ajánlotta magát, mint a Jó Pásztort, aki nemcsak utánajár az elveszetteknek, de még az életét is kész kockáztatni értük. (Jn 10,11)

Hallva ezt a második mondatot, azt gondolom, hogy reménykedni kezdtek a hallgatói. Hiszen valamennyien szívből kívánták, hogy jöjjön végre valaki, akinek a keze alól nem esik szét az Isten népe, hanem aki gyűjt, utánajár az elveszetteknek, keresi az eltévedtet és nem tékozolja el az istenadta vagyont. Valószínűleg azért is volt az ilyen reménykedőknél olyan nagy sikere a szavainak, tetteinek és csodáinak, mert úgy érezték az emberek, hogy ez a Názáreti tényleg nem a maga hasznát keresi, nem akar a nyájon meggazdagodni, nem ő maga akar tündökölni, hanem beleveti magát a feladatok sűrűjébe, hogy tényleg összeszedje az Isten népét. Már születése előtt azt az utasítást kapta a család, hogy Immánuelnek kell majd nevezni, ami annyit tesz, mint "velünk az Isten". Nos, ez a Názáreti tényleg lehozta közejük – a szétszóródottak és elveszni készülőkhöz – magát az Istent. Ő nem szórt, hanem gyűjtött és mentett. Boldog lehetett az, aki ebben munkatársául szegődhetett, s résztvehetett Isten embermentő munkájában.

2.

Hogyan hallgatom én a harmadik évezredben Jézusnak ezeket az ígéit?

Hadd mondjam el rögtön, hogy vegyes érzelmekkel. Főleg a mondat első fele borzolja fel az ellenállásomat: "Aki velem nincsen, ellenem van", – bizony ez így igen kemény kijelentés. Éppen annak az ajkáról, aki – szerintem – inkább az elsimítás, a kiegyenlítés, a megbékélés és a megbocsátás képviselője és megtestesítője volt. Tényleg mondott ő ilyen mondatot?

Ezt a kérdést már csak azért is meg kellett fogalmaznom, mert erre két másik evangélista szinte ösztökélt. Márk és Lukács evangélista egy kínos jelenettel kapcsolatban hozza ezt a jézusi mondatot. A tanítványok felháborodva jönnek Jézushoz és közlik vele, hogy találkoztak egy ördögűzővel, aki nem kért Jézustól engedélyt erre, s ők haragjukban eltiltották a további működéstől. Felháborodottan arra kérik most a Mestert, hogy ezt a tiltó intézkedésüket hagyja jóvá, – már csak a saját tekintélye megóvása érdekében is. Jézus ezt erélyesen visszautasítja, s ezt így indokolja meg: "Ne tiltsátok el, mert aki *nincs ellenünk, velünk van*" (Mk 9,40 – Lk 9,50). Vajon nem volt-e ennek a két evangélistának ugyanolyan rossz érzése, mint nekem? Mert ugye hogy nagy különbség van aközött, ha megfenyegetek valakit azzal, hogy ha nincs velem, akkor az ellenségem, és aközött, hogy az már velem van, aki nincs ellenem?

Igen, nem csak a ravasz pártvezér hivatkozott erre a jézusi ígére a 60-as években, amikor Magyarországot gazdasági és politikai csőd fenyegette, hogy vele magához edesgesse az előtte megrugdosott és megtizedelt ellenkezőket, vallásosakat és egyebeket. Ezt a mondatot tette csábító propagandája csúcsává. S milyen sokan döltek be neki és hittek a furcsa, fellazított kommunizmusában, vagy legalább abban reménykedtek, hogy ennek a dicstelen szenvedésnek egyszer majd csak vége szakad.

Ma azonban különösen is zavarólag hangzik ez a mondat a véleménykülönbségek tobzódása közepette. Hiszen minden olyan kijelentés, amely vagy-vagy-ra épül, gyanús. Az elpuhult kortárs nem szereti, ha válaszút elé állítják. Inkább sumákol a vélemények határtalansága közepette. Ebből is meg abból is csipeget valamit, s abból eszkábál össze magának valamiféle világnézetet. Anélkül, hogy vagy-vagy alapon döntést kellene hoznia. Hogy ez hova vezet, azt mutatják napi kudarcaink és bukásaink. Nem döntünk szívesen e g y ügy mellett, mert félünk, hogy azáltal már s z e m b efordultunk egy m á s i k k a l. Kompromisszumra való képtelenséggel vádolunk meg mindenkit, aki még le meri tenni a

garast e g y ü g y mellett. Ezért gyanus – többek között – sokak szemében a kereszténység, mert az hitük m e g v a l l á s á t követeli meg az emberektől. A történelem is figyelmeztet. Jézusnak ezt a mondatát az egyház u.i. nagyon korán átvitte a másképpen gondolkodók megkülönböztetésének és üldözésének igazolására. Az egyház magát a Jézus mellett döntők táborának érezte. Aki tehát nem vele, sőt ellene volt, azt kíméletlenül igyekezett elhallgattatni. S mennyire nem vette észre magát sokszor, amikor az ilyeneket – éppen Jézus nevében – elpusztítani igyekezett?! Még a jelenlegi római pápa tavalyi bocsánatkérése sem tudja elfeledtetni az egyház sok bűnét, amelyet tudatosan erre az ígére való hivatkozással követett el.

Hogy hallgathatom hát én Jézusnak ezt a mondatát – ma? Bizonyos tartózkodó idegenkedéssel. S tenném ezt továbbra is, ha nem lenne még két további fölfedezésem, amely – valószínűleg – helyrebillenti a mérleget.

3.

Kénytelen vagyok igazat adni Jézusnak, amikor döntés elé állít engem. Bevallom, hogy én is korom gyermeke vagyok és szívesebben rejtőzöm el pluralista és liberális köpönyegek mögé. Pedig tudom Jézustól, hogy Isten országának ez nemcsak nem felel meg, sőt ellentmond neki. A régi sváb teológus, Bengel mondata ma sem veszített érvényéből: "Az Isten országában nincsen semlegesség!" Ott nem keverhető össze az ég a földdel, sötétség a világossággal, a szenny a tisztasággal, a bűn a szentséggel. Jézus is megtérésről, megfordulásról beszélt és az egyik elhagyására biztatott a másik elnyerése érdekében, visszafordíthatatlanul! Térjete meg! – mondta és az apostoli kereszténység ezt így ültette át a gyakorlatba: "Mert régen sötétség voltatok, most pedig világosság az Úrban, mint világosság fiai, úgy járjatok!" (Ef 5,8) Kapitulálnom kell tehát és Jézusnak kell igazat adnom. Őt nem lehet fél szívvel szeretni, ahogy a szerelemben is csak az oszthatatlan és felelhetetlen az igazi. Vagy szeretem őt – vagy nem. Harmadik lehetőség nincsen.

De egy másik, tudós fölfedezés is teljesen más fénybe állítja Jézusnak ezt a mondatát. A múlt század elején fedezték föl azt a papirusz töredéket, amelyen Jézusnak három mondását találták egy csokorba fűzve. Az első: "Imádkozzatok ellenségeitekért" (Mt 5,44); a második: "Mert aki nincs ellenetek, mellettek van" (Lk 9,50); s a harmadik: "Aki ma még távol áll, holnap közel állhat hozzátok."

Kutatók hajlanak arra, hogy ez a három mondat valaha egybetartozott, bár ez így nem áll a Bibliánkban. Sőt a harmadik mondást különben nem is ismerjük. Mégis szinte sugárzik belőlük Jézus töretlen bizalma. Ő bízik Istenben, s tudja, hogy nem képvisel veszített ügyet. S amikor ezt a három ígét így egy csokorba fűzi, akkor ebből a tanítványainak sem kell a vagy-vagy mellbevágó követelését kihallania. Hanem az Úrnak azt a sziklaszilárd meggyőződését, hogy se ellenségeskedés, se ellenállás, se közömbösség le nem ronthatja azt, amit felépített az Isten, s ami a tanítványok feladata is. Nem szabad kételkedniük munkájuk sikerültében, s annak isteni megbízatásában. Isten még azt is egyszer közel hozhatja hozzájuk, aki tegnap még esetleg ellenségnek számított. Lehet, hogy a mai ellenségben a holnap tanítványa rejtőzik.

Mert érdemes gyűjteni az Isten népét, hogy az ő gyülekezetében élve várhassuk vissza azt az Urat, aki majd végleg velünk lesz, s benne Isten lesz velünk. Ott megszűnik majd a vagy-vagy kínos kihívása és együtt dicsérhetjük az egy Urat Istenünket, aki a Jézus Krisztusban már most igazi Atyánk.

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Vele vagy ellene?</i>	1
1. Mit akart üzeni Jézus?	1
2. Mit hirdetett Jézus?	5
3. Bemenetel az Isten országába	8
4. Az élet értelme	10
5. Jézus a szabadságról	14
6. Velem vagy ellenem?	18
